

دانشگاه تربیت مدرس
دانشکده علوم انسانی

پایان نامه کارشناسی ارشد
رشته علوم سیاسی

بررسی رویکرد هانا آرننت به مفهوم عمل

نگارنده

علی تدین راد

استاد راهنما

دکتر مصطفی یونسی

بهمن ۱۳۸۸

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اعضای هیأت داوران نسخه نهایی پایان نامه آقای تدین راد تحت عنوان:

بررسی رویکرد هانا آرنت به مفهوم عمل

را از نظر شکل (فرم) و محتوی بررسی نموده و پذیرش آن را برای دریافت درجه کارشناسی ارشد پیشنهاد می کنند.

ردیف	اعضای هیأت داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	امضا
۱	استاد راهنما	مصطفی لوفی	استادیار	
۲	استاد مشاور	منصور انصاری	ر.ر	
۳	نماینده تحصیلات تکمیلی	بیک منوچهری	دانشیار	
۴	استاد ناظر	بیک منوچهری	دانشیار	
۵	استاد ناظر	احمد خالصی	استادیار	

دستورالعمل حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهشهای علمی

دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه: با عنایت به سیاست‌های پژوهشی دانشگاه در راستای تحقق عدالت و کرامت انسانها که لازمه شکوفایی علمی و فنی است و رعایت حقوق مادی و معنوی دانشگاه و پژوهشگران، لازم است اعضای هیات علمی، دانشجویان، دانش آموختگان و دیگر همکاران طرح، در مورد نتایج پژوهشهای علمی که تحت عناوین پایان‌نامه، رساله و طرحهای تحقیقاتی که با هماهنگی دانشگاه انجام شده است، موارد ذیل را رعایت نمایند:

ماده ۱- حقوق مادی و معنوی پایان‌نامه‌ها / رساله‌های مصوب دانشگاه متعلق به دانشگاه است و هرگونه بهره‌برداری از آن باید با ذکر نام دانشگاه و رعایت آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های مصوب دانشگاه باشد.

ماده ۲- انتشار مقاله یا مقالات مستخرج از پایان‌نامه / رساله به صورت چاپ در نشریات علمی و یا ارائه در مجامع علمی باید به نام دانشگاه بوده و استاد راهنما مسئول مکاتبات مقاله باشند. تبصره: در مقالاتی که پس از دانش آموختگی بصورت ترکیبی از اطلاعات جدید و نتایج حاصل از پایان‌نامه / رساله منتشر می‌شود نیز باید نام دانشگاه درج شود.

ماده ۳- انتشار کتاب حاصل از نتایج پایان‌نامه / رساله و تمامی طرحهای تحقیقاتی دانشگاه باید با مجوز کتبی صادره از طریق حوزه پژوهشی دانشگاه و بر اساس آئین‌نامه‌های مصوب انجام شود.

ماده ۴- ثبت اختراع و تدوین دانش فنی و یا ارائه در جشنواره‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی از حاصل نتایج مستخرج از پایان‌نامه / رساله و تمامی طرحهای تحقیقاتی دانشگاه باید با هماهنگی استاد راهنما یا مجری طرح از طریق حوزه پژوهشی دانشگاه انجام گیرد.

ماده ۵- این دستورالعمل در ۵ ماده و یک تبصره در تاریخ ۱۳۸۴/۴/۲۵ در شورای پژوهشی دانشگاه به تصویب رسیده و از تاریخ تصویب لازم الاجرا است و هرگونه تخلف از مفاد این دستورالعمل، از طریق مراجع قانونی قابل پیگیری خواهد بود.

نام و نام خانوادگی

تاریخ و امضا

آیین نامه چاپ پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، مبین بخشی از فعالیتهای علمی - پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند:

ماده ۱: در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲: در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل را چاپ کند:

«کتاب حاضر، حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد/ رساله دکتری نگارنده در رشته
که در سال در دانشکده دانشگاه تربیت مدرس
به راهنمایی سرکار خانم/جناب آقای دکتر ، مشاوره سرکار خانم/جناب آقای دکتر
و مشاوره سرکار خانم/جناب آقای دکتر از آن

دفاع شده است.»

ماده ۳: به منظور جبران بخشی از هزینه های انتشارات دانشگاه، تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اهدا کند. دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴: در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تأدیه کند.

ماده ۵: دانشجو تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تامین نماید.

ماده ۶: اینجانب دانشجوی رشته مقطع

تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می شوم.

نام و نام خانوادگی:

تاریخ و امضا:

دانشگاه تربیت مدرس
دانشکده علوم انسانی

پایان نامه کارشناسی ارشد
رشته علوم سیاسی

بررسی رویکرد هانا آرننت به مفهوم عمل

نگارنده
علی تدین راد

استاد راهنما
دکتر مصطفی یونسی

استاد مشاور
دکتر منصور انصاری

بهمن ۱۳۸۸

تقدیم به
پدر، مادر و همسر

از دکتر مصطفی یونسی که بی شک راهنمایی‌های کلیدی ایشان در این پژوهش،
راهنمای همیشه‌ی من خواهند بود، سپاسگزارم.
از دکتر منصور انصاری نیز که نکته‌های مهمی از اندیشه آرنست را در به ثمر رسیدن
این تحقیق خاطر نشان نمودند تشکر می‌کنم.

چکیده

هانا آرنِت به عنوان اندیشمند برجسته سیاسی قرن بیستم، در آثار و اندیشه‌های پرشمار خود به تحلیل «خشونت»، «توتالیتاریسم»، «انقلاب»، «وضعیت بشری» و «انسان‌های اعصار ظلمانی» پرداخته و بر آن است که به فهمی اصیل و راستین از وضع بشری رسد تا بر بستر تعمق در این وضع، در رسیدن به حیاتی انسانی اندیشه‌پردازی کند. در این آثار و در متن اندیشه‌های متنوع هانا آرنِت، عمل مفهومی کلیدی است که پژوهش حاضر در پی بررسی رویکرد وی به این مفهوم می‌باشد. در واقع سؤال تحقیق این است که رویکرد هانا آرنِت به مفهوم عمل چیست؟ فرضیه پژوهش حاضر این است که هانا آرنِت رویکردی اگزیتانسیالیستی به مفهوم عمل دارد.

در راستای بررسی این فرضیه، ابتدا کلیاتی از اندیشه‌ها و آثار آرنِت ارائه می‌شود و سپس به چستی اگزیتانسیالیسم پرداخته و مهمترین اصول اندیشه‌های اگزیتانسیالیستی استخراج می‌گردد تا در نهایت با بررسی مفهوم عمل در اندیشه آرنِت و تطبیق رویکرد وی به این مفهوم با مهمترین محورهایی که از اندیشه‌های اگزیتانسیالیستی حاصل شده است، نسبت رویکرد آرنِت به عمل با اندیشه‌های اگزیتانسیالیستی نمایان گردد.

آرنِت در گرایشی غالب بر اندیشه و آثارش، دلیل عمده اغلب مشکلات و مصائب انسان را فراموشی «عمل» در عرصه عمومی می‌داند. وی در مشاهده جایگاه عمل در متن مباحث مختلفی از جمله جامعه‌سیاسی، انقلاب و توتالیتاریسم، رویکردی اگزیتانسیالیستی دارد و سراسر عرصه سیاست و حیات انسان را از منظری اگزیتانسیالیستی می‌بیند. «عمل» رشته و عامل پیوند اندیشه‌های آرنِت در باب مسائل گوناگون در رویکرد اگزیتانسیالیستی او به «وضع بشری» است.

واژگان کلیدی: اصالت وجود، تقلا، حوزه عمومی، عمل، کار، وضع بشری.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول: مقدمه

- ۱-۱- مقدمه، بیان مسئله و فرضیه..... ۲
- ۲-۱- پیشینه و روش پژوهش..... ۴

فصل دوم: اندیشه های آرنت و عمل

- ۱-۲- نگاهی کوتاه به عمل و نظر در تاریخ فلسفه سیاسی غرب..... ۱۰
- ۲-۲- عمل و نظر؛ سه رویکرد..... ۲۲
- ۳-۲- ارتباط زندگی آرنت با اندیشه وی..... ۲۵
- ۴-۲- آثار و کلیات اندیشه آرنت پیرامون مفهوم "عمل"..... ۲۹
- ۱-۴-۲- «وضع بشری» و "عمل"..... ۲۹
- ۱-۴-۲- عمل..... ۳۲
- ۲-۴-۲- نقد مدرنیته و ستایش آتن..... ۳۴
- ۳-۴-۲- «ریشه های توتالیتراریسم» و "عمل"..... ۳۷
- ۴-۴-۲- «انقلاب» و "عمل"..... ۳۹
- ۵-۲- تأثیر فلاسفه بزرگ در رویکرد آرنت به "عمل"..... ۴۱
- ۶-۲- "عمل" و منظومه فکری آرنت..... ۴۷

فصل سوم: چیستی اگزیستانسیالیسم

- ۱-۳- مقدمه..... ۵۴
- ۲-۳- مهمترین مفاهیم مشترک در اندیشه های اگزیستانسیالیستی..... ۵۸

عنوان	صفحه
۱-۲-۳- تقدم وجود بر ماهيت.....	۵۸
۲-۲-۳- آزادي و اختيار.....	۶۰
۳-۲-۳- مسئوليت انسان در برابر خود، ديگران و هستي.....	۶۱
۴-۲-۳- کنش و وجود اصیل انسانی.....	۶۳
۵-۲-۳- اضطراب و مرگ.....	۶۴
۶-۲-۳- راهی برای جاودانه "بودن".....	۶۵
۳-۳- نتیجه.....	۶۶

فصل چهارم: عمل و اصالت وجود

۱-۴- مقدمه.....	۷۰
۲-۴- "عمل"؛ تقدم "وجود" بر "ماهيت".....	۷۰
۳-۴- "عمل" و آزادي.....	۷۴
۴-۴- "عمل" و مسئوليت انسان.....	۷۵
۵-۴-۱- "عمل" و ظهور انسان اصیل.....	۷۸
۵-۴-۲- مرگ "عمل": توتالیتاریسم.....	۷۹
۶-۴- "عمل" و مرگ.....	۸۱
۷-۴- عمل و نیهیلیسم مثبت.....	۸۳
۸-۴- نتیجه.....	۸۷
فهرست منابع.....	۹۲
چکیده انگلیسی.....	۹۷

فصل اول

مقدمه

فصل اول

مقدمه

۱-۱- مقدمه، بیان مسئله و فرضیه

مروری کوتاه بر تاریخ پر فراز و نشیب قرن بیستم و واکاوی رویدادهای گونه‌گون این سده از مناظر و جنبه‌های متفاوت بی‌شک نشان خواهد داد که حیات بشر در سراسر این عصر از جهات مختلف در معرض تهدید، و به ناآرامی‌های بی‌شمار دچار بوده است. خشونت، جنگ، رژیم‌های تمامیت‌خواه^۱، گسترش نظامیگری و تسلیحات کشتار جمعی، تروریسم، آلودگی زیست‌محیطی و نابودی منابع طبیعی، فقر، گرسنگی و غیره از این معضلات و بحران‌های پیش‌رو بوده‌اند که بر این شمار می‌توان بحران‌های روحی-روانی-فلسفی انسان معاصر و سرخوردگی از ناکامی در رسیدن به آرمان‌های علم و فراروایت‌های مدرن را نیز افزود. در واقع بی‌تفاوتی سیاسی، انزواجویی، احساس سرگشتگی، بی‌هویتی، معلق بودن، گیرافتادگی در زندان بیهودگی، پوچی و بی‌معنایی بر بشر این عصر سایه افکنده است. آن حوادث ویرانگر و این بحران‌های مهلک در اندیشه‌ورزی‌های فلاسفه و متفکران سیاسی و غیرسیاسی این قرن نیز تبلور یافته و بسیاری از ایشان را بر آن داشته است که در این بحران‌های انسان عصر خویش تجسس، و در نجات و رهایی انسان گرفتار، چاره‌اندیشی کنند.

^۱ - Totalitarian Regimes

هانا آرنت به عنوان یکی از متفکران برجسته این قرن که خود در متن رویدادهای بزرگ این عصر قرار داشته و با تمام وجود خویش جنگ، ترور، تمامیتخواهی، آوارگی، نژادپرستی، پوچگرایی و سیاه‌اندیشی روشنفکران را احساس کرده است، در آثار و اندیشه‌های پرشمار و متنوع خود به تحلیل «خشونت»، «ریشه‌های توتالیتاریسم»، «انقلاب»، «وضعیت بشری» در روزگار خود یا «انسان‌های اعصار ظلمانی» پرداخته است تا بفهمد از کجا و چرا وضع بشر بدینجا رسید، تا با نقد این وضعیت و برشمردن مشکلات، ناراستی‌ها و نقص‌ها، راه رسیدن به حیاتی آرام اما پرشور و شایسته شأن والای بشری را نشان دهد.

در نگاهی جامع و فراگیر می‌توان گفت که آرنت در آثار متنوع خود که به مسائل متفاوت انسان قرن بیستم پرداخته است، اعتقاد دارد که دلیل عمده آن مشکلات و مصائب، فراموشی «عمل» در عرصه عمومی است. «تمامیتخواهی» بر بستر جامعه توده‌ای که خود حاصل فقدان و فراموشی عمل است، شکل می‌گیرد و سوار بر موج خروشان پیکره بی مغز جامعه توده‌ای به پیش می‌تازد و با خشونت و ترور و ارباب در پوشش ایدئولوژی‌ای بس زیبا، فرمانروایی‌ای فراگیر بر همه امور روا می‌دارد و از «عمل» در معنای مورد نظر آرنت خبری نیست. در این عصر، انقلاب‌ها هم که در تعریف باید از جوش و خروش و خلاقیت یا به بیان آرنت از «عمل» سرشار باشند، دیگر انقلاب نیستند؛ چون نه بر مبنای الگویی برتر به مانند آنچه آرنت در باب عمل در اندیشه دارد؛ بلکه در طلب نان و با وسوسه‌ها و خواهش‌های بُعد حیوانی انسان به حرکت در آمده‌اند. گویی دیگر صدایی از سخن، گفت‌وگو و تعامل انسان‌ها در عرصه عمومی در باب موضوعات اصیل بشری به گوش نمی‌رسد و در حالی که خصوصی و عمومی بشر قرن بیستم به جای هم نشسته‌اند، این هستمند اجتماعی - و نه سیاسی توده‌ای و ذره‌ای - از وجود انسانی خویش دور می‌شود. در این وضع، به زعم آرنت گویی تنها راه نجات و رهایی، احیای عمل در عرصه عمومی طبق تعریف اوست که همان بر افراشتن پرچم «آگورا»^۱ یا گفت‌وگوی پرشور در عرصه عمومی، جامعه مدنی یا جمهوری کلاسیک هرچند در شکل نوین خویش است. اما به

^۱ - Agora

نظر می‌رسد که هانا آرنه "عمل" را در افقی وسیع‌تر از این کارکرد و جایگاهش در عرصه عمومی و با رویکردی اگزیستانسیالیستی می‌نگرد. به عبارت دیگر، عمل در اندیشه او شاید "تنها" پاسخی به جنگ، ویرانی، خشونت، نژادپرستی، تمامیت‌خواهی و خودکامگی نیست. در نگاهی گذرا به اندیشه و آرای آرنه و حتی آنچه در این مقدمه درباره آرنه و عمل گفته شد، چنین به نظر می‌رسد که وی در رویکرد خود به مفهوم "عمل" گرایش قوی وجودگرایانه دارد و در نگاهی ژرف، به ابعاد وجودی و دردها و مسائل وجودگرایانه انسان پرداخته است.

با این مقدمه، سؤال پژوهش حاضر این است که: رویکرد هانا آرنه به مفهوم عمل چیست؟ فرضیه تحقیق این است که هانا آرنه رویکردی اگزیستانسیالیستی به مفهوم عمل دارد.

۱-۲- پیشینه و روش پژوهش

درباره آرا و اندیشه‌های هانا آرنه و شرح، تحلیل و تفسیر آثار او به‌ویژه در دهه‌های اخیر پژوهش‌ها و آثار بسیار زیادی به چشم می‌خورد که خود نشان دهنده جایگاه و اهمیت این اندیشمند بزرگ و افکارش در جهان کنونی ما است. در این راستا می‌توان به متفکران برجسته‌ای همچون دانا. رویلا، جورج کاتب، شیلبن‌حبیت، جولیا کریستوا و بسیاری دیگر اشاره کرد که صاحب آثار و تألیفات برجسته‌ای درباره آرنه هستند. نزد این متفکران آرنه پژوه، مفهوم عمل در اندیشه هانا آرنه همواره یکی از کانون‌های اصلی بحث بوده است و هریک از منظرهای خاص و از جایگاهی متفاوت "عمل" در اندیشه او را مورد بررسی و اندیشه‌ورزی قرار داده و تفسیری متفاوت از این مفهوم ارائه نموده‌اند. اما این مفهوم اگرچه همواره در متن اندیشه‌های گونه‌گون آرنه مورد بحث بوده است و در ارتباط با حوزه عمومی، جامعه سیاسی، توتالیتاریانیسم و انقلاب به آن پرداخته شده است، ولی در بررسی نسبت اندیشه‌های هانا آرنه و آرا و اندیشه‌های اگزیستانسیالیستی مورد بررسی قرار نگرفته است. در میان آثار این پژوهشگران تنها می‌توان برخی اندیشه‌ها که بیشتر به بحث عمل تأکید می‌ورزند را

شناسایی کرد. «جورج کاتب»^۱ در مقاله ای با عنوان «عمل سیاسی؛ سرشت و مزایای آن»^۲ به بررسی مفهوم عمل در اندیشه آرنست به طور خاص پرداخته است. وی بر آن است که آرنست همانطور که در اثر برجسته خود یعنی «وضع بشری» معتقد است ماکیاولی به عنوان اندیشمند بزرگ سیاسی پسا-سنتی در اعاده جایگاه برجسته سیاست اثری شگرف داشته است؛ خود بر آن است که این مسیر ماکیاولی را ادامه دهد. به زعم کاتب، سوالات اصلی آرنست این است که طبیعت سیاست چیست و فواید سیاست کدامند که اعاده موقعیت آن را ارزشمند می‌سازند؟ جورج کاتب بر آن است که آرنست مفهوم عمل را در راستای جست‌وجوی فضیلت در سیاست به کار گرفته است و با تعریف خاصی که آرنست از سیاست دارد، مزایایی عمده بر آن بار است که ارزش اعاده جایگاه راستینش در جامعه را دارد (Kateb, 2006: 130-148).

در همین راستا، «لی بردشا»^۳ در کتاب «فلسفه سیاسی هانا آرنست» ضمن ارائه تفسیر برخی مهمترین آثار آرنست، قصد دارد که به رابطه میان نظر و عمل در سیاست بپردازد. وی اعتقاد دارد که هانا آرنست در تلاش است تا «استبداد نظر بر عمل را حذف کند و یکپارچگی زندگی عمل‌ورزانه را بدان بازگرداند»؛ اگرچه در نهایت بر آن است که «آثار هانا آرنست در کلیتشان نتوانسته‌اند حامل نویدهای «وضع بشری» باشند و «حیات ذهن» به طرد و انکار آن فرض اساسی وضع بشری بر می‌خیزد.» فرضی که طبق آن زندگی عمل‌ورزانه می‌تواند قائم به ذات باشد. (بردشا، ۱۳۸۰: ۱۴-۱۳)

در مجموع در خارج از ایران پژوهش‌های بسیاری درباره هانا آرنست انجام شده است که برخی از آن‌ها هم به فارسی ترجمه شده‌اند که از جمله آن‌ها می‌توان به اثر «دیوید واتسن»^۴ با عنوان «هانا آرنست»، «فلسفه هانا آرنست» نوشته «پاتریشیا آلتنبرند جانسون»^۵، و نیز بحث‌های «فرد دالمایر»^۶ در کتاب

¹ George Kateb

² Political action: its nature and advantages

³ Leah Bradshaw

⁴ David Watson

⁵ Patricia Altenbernd Johnson

⁶ Fred Reinhard Dallmayr

«سیاست مدن و عمل»^۱ و «مایکل ایچ لسناف» در کتاب «فیلسوفان سیاسی قرن بیستم» درباره هانا آرنت اشاره کرد.

در ایران یکی از اولین آثاری که از هانا آرنت چاپ شده است، کتاب «خشونت» (۱۳۵۹) با ترجمه عزت‌الله فولادوند است که به مانند کتاب بعدی یعنی «انقلاب» (۱۳۶۱)، چنانچه مترجم می گوید جز در میان معدودی از روشنفکران چندان مورد استقبال قرار نمی گیرد. این سرنوشت گریبانگیر کتاب «ریشه های توتالیتاریسم» نیز می شود که در سال ۱۳۶۳ بخشی از آن توسط مترجمی دیگر ترجمه و منتشر می گردد. اما در میانه های دهه هفتاد بنا به هر دلیلی اقبال عموم اهل اندیشه و سیاست به آرنت زیاد می شود و امروز شاهد ترجمه بسیاری از آثار آرنت، دهها کتاب و شمار بسیاری مقاله درباره او هستیم که او را به چهره ای شناخته شده در ایران بدل ساخته اند.

در میان پایان نامه های کارشناسی ارشد و دکتری دانشگاههای کشور نیز چند اثر درباره آرنت وجود دارد که از میان آن ها می توان گفت پایان نامه منصور انصاری با عنوان «حوزه عمومی در اندیشه سیاسی هانا آرنت» که در دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران و با مشاوره و راهنمایی حسین بشیریه و احمد نقیب زاده در سال ۱۳۷۶ انجام شده و در سال ۱۳۷۹ همراه با اضافاتی شامل مقالاتی درباره آرنت در قالب کتابی با عنوان «هانا آرنت و نقد فلسفه سیاسی» به چاپ رسیده است، در آشنائی و فتح باب به روی دوستداران و علاقمندان آرا و افکار آرنت بسیار مؤثر بوده است. انصاری در این رساله پس از مباحثی مقدماتی و بنیادی درباره آرنت، حوزه عمومی، تعریف و تفاوت آن با حوزه خصوصی و نزاع های متفکران مختلف درباره ماهیت حوزه عمومی در اندیشه آرنت را به بحث می گیرد. (انصاری ب، ۱۳۷۶)

پس از «حوزه عمومی»، «آزادی» در اندیشه آرنت از موضوعاتی است که در چند پایان نامه از زوایای مختلف مورد بررسی قرار گرفته است. یکی از آن ها «سازش بین آزادی فردی و مشارکت سیاسی» (رابطه با دیگری) در اندیشه هانا آرنت نام دارد که در سال ۱۳۸۵ توسط سارویه مذهبی با

^۱ Polise and Praxis

راهنمایی جهانگیر معینی و عبدالرحمن عالم در دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران انجام شده است. در اثر مذکور این فرضیه بررسی می شود که «آرنت در نگاه آسیب شناسانه اش به سیاست و جهان انسان، به این نتیجه رسیده که آنچه می تواند جهان را از تمامیتخواهی، خشونت، جنگ و عدم آزادی نجات دهد، احیای دوباره سیاست نه بر مبنای تعریف آن به عنوان حوزه اقتدار دولت در برابر فرد، بلکه به عنوان گستره آزادی فردی و زندگی با دیگری (عمل سیاسی) است».

پایان نامه دیگری که به آزادی در اندیشه آرنت پرداخته است، توسط محرم طاهرخانی در سال ۱۳۸۰ در دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی سیدعلیرضا بهشتی و مشاوره حاتم قادری، با عنوان «آزادی مثبت از دیدگاه هانا آرنت» انجام شده است. طاهرخانی در پایان تحقیق خود به این نتیجه می رسد که هانا آرنت در برابر مفهوم آزادی منفی لیبرالی، به آزادی مثبت به معنای «امکان عمل در حوزه عمومی» می پردازد که با رهایی یا همان آزادی منفی تفاوت دارد و بیشتر به مشارکت در حیات سیاسی به مثابه جوهر راستین سیاست و علت وجودی آن توجه دارد.

در تمامی آثار و پژوهش‌هایی که درباره آرنت و اندیشه‌های او در حوزه‌های مختلف انجام شده است، به جرأت می توان گفت که «عمل» جایگاه محوری و کانونی داشته است. در واقع «مفهوم عمل در اندیشه آرنت» همواره مورد توجه آرنت‌پژوهان بوده و در غالب آثار مذکور از منظری واحد یا حداقل نزدیک به هم و همواره از زاویه سیاسی-اجتماعی به آن نگاه شده است. اکثر این محققان در پژوهش‌های خود به این نتیجه رسیده اند که عمل در عرصه عمومی اهمیت زیادی دارد و می تواند از تمامیتخواهی، خشونت و جنگ در میان انسان ها جلوگیری نماید. اما به نظر می رسد که هانا آرنت در رویکرد به مفهوم عمل، چیزی ورای این مطالب را می جوید که در واقع پاسخی برای مسائل وجودی بشر است. فرضیه این تحقیق با روش توصیفی-تحلیلی و مقایسه ای مورد راستی آزمایی قرار خواهد گرفت.

پس از مقدمه حاضر، در فصل دوم این پژوهش کلیاتی از اندیشه و آثار آرنت شامل مباحثی پیرامون زندگی، شیوه فکر و اندیشه‌ورزی، نقدهای او بر اندیشه و زندگی مدرن، تاثیرات دیگران بر او و پیش از

همه بحثی درباره عمل و حیات عملی در تاریخ اندیشه و ارتباط آن با نظریه و حیات نظری خواهد آمد که در واقع "بسترهای" تحلیل رویکرد آرنست به عمل را فراهم خواهد ساخت. در بحث از آثار آرنست مهمترین و مرتبط ترین آثار وی در این راستا یعنی «وضع بشری»، «ریشه های توتالیتاریسم» و «انقلاب» به طور مختصر مورد بررسی و مطالعه قرار خواهند گرفت. بخش پایانی این فصل واکاوی ای مختصر و نوآورانه است درباره این موضوع که آیا آرنست "منظومه فکری" دارد یا نه. که این مطلب در فهم بهتر "رویکرد" آرنست به عمل بی اثر نخواهد بود.

در فصل سوم به چستی اگزستانسیالیسم خواهیم پرداخت. در این فصل با بررسی آرا و اندیشه های "اصالت وجودی"، مهمترین مشخصات و اصول کلی و مشترک اندیشه های اصالت وجودی را استخراج خواهیم نمود تا در فصل چهارم با بررسی مفهوم عمل در اندیشه آرنست و در تطبیق رویکرد وی به این مفهوم با مهمترین محورهایی که از اندیشه های اندیشمندان وجودگرا در باب وجود بشری در فصل سوم بدان رسیدیم، صبغه های وجودگرایانه رویکرد او را در میان مشخصه های پیش یافته جست و جو کنیم و از بحث نتیجه بگیریم.

پژوهش حاضر بر آن است که عمل در اندیشه هانا آرنست را از یک منظر متمایز و برجسته و خاص و از دریچه اندیشه های وجودگرایانه نگاه کند و نسبت این مفهوم در اندیشه آرنست را با افکار متفکران اصالت وجودی بسنجد. نگاهی نو به عمل که اخلاق، سیاست و اصالت وجود را همزمان با هم خواهد دید.

فصل دوم

اندیشه های آرنت و عمل